

ROZDZIAŁ 4

GLOBALIZACJA A SYSTEM GOSPODARCZY - KONWERGENCJA CZY RÓŻNORODNOŚĆ?

1. Wprowadzenie

Globalizacja ostatnio należy do najczęściej używanych słów, czasami chyba wręcz nadużywanych. Mówimy o globalizacji gospodarki, rynków, przedsiębiorstw, konkurencji, społeczeństwa, kultury itd.¹ Z dnia na dzień powiększa się lista obszarów globalizacji. Globalizacja wzbudza zainteresowanie wśród ekonomistów, socjologów, politologów itd. Czym jest zatem globalizacja?

Nie ulega wątpliwości, że jest to bardzo szeroki i złożony proces odnoszący się do sfery ekonomicznej, ale nie tylko. Chociaż nas interesuje tylko ten aspekt to należy podkreślić, że globalizacja ma również swój – nie mniej ważny – wymiar społeczny i polityczny. Jest to więc – zdaniem wielu badaczy – najbardziej fundamentalny proces zmian dokonujących się obecnie na świecie.² Globalizacja – jak pisze Z.Bauman – to nieunikniony los świata, nieodwracalny proces, który dotyczy każdego z nas.³

W sensie ogólnym globalizacja to proces, który jest tworzony przez zjawiska lub działania o wymiarze ogólnoswiatowym.⁴

W wymiarze ekonomicznym globalizacja to bardziej zaawansowany i złożony etap procesu umiędzynarodowienia (internacjonalizacji) działalności gospodarczej, a więc kontynuacja tego co miało już miejsce wcześniej. Globalizacja to jedynie przyspieszenie trwającego już od dawna umiędzynarodowienia procesu gospodarowania. Tak obecnie globalizację definiuje wielu ekonomistów.⁵ Niektórzy jednak dodają, że jest to przekroczenie pewnej wartości progowej przez procesy internacjonalizacji. Jeżeli internacjonalizacja oznaczała rozwijanie się stosunków ekonomicznych między niezależnymi gospodarkami narodowymi, to globalizacja oznacza taką intensyfikację tych stosunków, że wszystkie światowe gospodarki narodowe stają się mniej lub bardziej współzależne.⁶ Z kolei dla innych autorów globalizacja to coś więcej. To nie tylko dalsza internacjonalizacja stosunków gospodarczych. Globalizacja stanowi przesunięcie strukturalne w charakterze funkcjonowania kapitalizmu globalnego i nadaje stosunkom między krajami nowy jakościowo wymiar.⁷

Globalizacja jest też często określana jako narastająca integracja gospodarek narodowych (poprzez handel międzynarodowy i zagraniczne inwestycje bezpośrednie). Rynki i produkcja stają się w ten sposób coraz bardziej współzależne. Jest to, tak można rzec,

---

¹ Grupa Lizbońska wyróżnia siedem obszarów globalizacji, a mianowicie: globalizacja finansów i własności kapitału, globalizacja rynków i strategii, globalizacja technologii oraz badań i wiedzy, globalizacji stylów życia i modeli konsumpcji (globalizacja kultury), globalizacja rządu i regulacji prawnych, globalizacja jako polityczne ujednoczenie świata, globalizacja postrzegania i świadomości. Zob. Granice konkurencji, Grupa Lizbońska, Poltext, Warszawa 1996, s. 48.

² A.Zorska, Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998, s. 7.

³ Z. Bauman, Globalizacja, PIW, Warszawa 2000, s. 5.

⁴ A.Zorska, op.cit., s. 13.

⁵ Ibid., s. 14. Zob. także: A. Budnikowski, Globalizacja a integracja, SGH, Warszawa 2000, s. 7 i inni.

⁶ S.Flejterski, P.T.Wahl, Ekonomia globalna. Synteza, Difin, Warszawa 2003, s.18.

⁷ Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania, (red.) B.Liberska, PWE, Warszawa 2002, s. 19.

globalna integracja.⁸ Globalizację można więc określić jako proces coraz bliższego scalania gospodarek narodowych.⁹ Następuje stopniowe scalanie się wszystkich gospodarek i to nie tylko w skali regionalnej, co miało miejsce już wcześniej.

Tak rozumiana globalizacja wywołuje szereg skutków, ekonomicznych, społecznych, politycznych itd., zarówno pozytywnych jak i negatywnych. Oddziałuje na gospodarkę światową jak i gospodarki narodowe¹⁰. Wywiera również wpływ na funkcjonujące w danym krajach systemy gospodarcze¹¹. Czy globalizacja wpływa na ich ujednoczenie? Czy mamy do czynienia z konwergencją systemową? Czy – inaczej mówiąc – zanikają specyficzne krajowe systemy gospodarcze, a na ich miejsce pojawia się nowy, uniwersalny system gospodarczy?

Powyższy aspekt jest rzadziej podejmowany przez badaczy globalizacji, ekonomistów, socjologów czy politologów. Większość z nich, w sposób bezpośredni lub najczęściej pośredni, stwierdza, że w powyższym kierunku idzie świat. Globalizacja, podobnie jak w przypadku technik i technologii produkcji, wzorców konsumpcji, zachowań itd., przyczynia się również do konwergencji systemowej. Są jednak poglądy odmienne. Zdaniem niektórych globalizacja nie tylko nie prowadzi do ujednoczenia krajowych systemów gospodarczych, ale przyczynia się do ich dalszego zróżnicowania. Jak jest naprawdę? Te kwestie będą przedmiotem dalszych rozważań.

Najpierw postaramy się – dokonując szczegółowej analizy istoty globalizacji – przedstawić argumenty na rzecz konwergencji systemowej, a potem – na rzecz różnorodności. Rozważania te będą miały charakter teoretyczny. Dopiero w dalszej części przyjrzymy się jak to wygląda w praktyce.

2. Globalizacja a system gospodarczy – argumenty na rzecz konwergencji systemowej

Globalizacja, jak już stwierdziliśmy, nie jest jednakowo definiowana. Różnie jest bowiem rozumiana i interpretowana. Dla skrajnych globalistów globalizacja to unifikacja, standaryzacja, uniwersalizacja. Według K. Ohmae świat szybko zmierza do pozbawionego granicami światowego systemu ekonomicznego (borderless world economic order).¹² Takie stanowisko jest równoznaczne uznaniem konwergencji systemowej jako naturalnej konsekwencji procesu globalizacji¹³.

Pojęcie systemu („ogólnoswiatowego systemu ekonomicznego”) występuje w wielu innych definicjach globalizacji. Według jednej z nich globalizacja oznacza wielość powiązań oraz oddziaływań między poszczególnymi państwami i ich społeczeństwami, co ma

⁸ Szerzej poglądy na ten temat prezentuje A.Zorska, op.cit., s. 14-15.

⁹ A.Budnikowski, op.cit., s.7.

¹⁰ Te zagadnienia są szeroko omawiane w zagranicznej i polskiej literaturze naukowej. Z tego względu nie będziemy rozwijać tych kwestii.

¹¹ Zdefiniowanie systemu gospodarczego również nie jest sprawą prostą. Nie wnikając w rozważania definicyjne chcielibyśmy zaznaczyć, że przedmiotem naszych zainteresowań będzie system gospodarczy utożsamiany z gospodarką krajową, a więc będzie to system gospodarczy w skali makro lub inaczej krajowy system gospodarczy. Ponadto interesuje nas system w wąskim znaczeniu, tzn. nie będziemy uwzględniać zasobów gospodarczych, działalności gospodarczej i jej wyników. System gospodarczy to dla nas mniej więcej to samo co „system funkcjonowania gospodarki”, „mechanizm gospodarczy”, „sfera regulacji” czy stosowane w literaturze niemieckiej pojęcie „porządek gospodarczy”. Mówiąc – w dalszej części – o konwergencji systemowej będziemy więc mieli na myśli proces ujednoczania się krajowych systemów gospodarczych, a więc tworzenia się uniwersalnego modelu gospodarki rynkowej, który byłby realizowany na całym świecie.

¹² K. Ohmae, *The Borderless World. Power and Strategy In the Interlinked Economy*, Harper Perennial, New York 1991. Zob. również: T.Kowalik, *Systemowa różnorodność w warunkach globalizacji i integracji w: Globalizacja, marginalizacja, rozwój*, (red.) G.W.Kołodko, Wydawnictwo WSZiP im. L.Koźmińskiego, Warszawa 2003, s.287.

¹³ Trzeba jednak zaznaczyć, że jest to dosyć radykalne podejście, które ostatnio coraz rzadziej występuje. Ostatnio coraz częściej mówi się o hybrydowym charakterze globalizacji.

prowadzić do powstania w miarę homogenicznego systemu światowego.¹⁴ Podobne podejście można znaleźć w polskiej literaturze gdzie również globalizację opisuje się jako tworzenie się uniwersalnego i zintegrowanego ogólnoswiatowego systemu gospodarczego i społeczno-politycznego.¹⁵ Tak jest również w definicji globalizacji A.Zorskiej, która pisze: „Globalizacja działalności gospodarczej jest to dokonujący się na świecie długofalowy proces integrowania coraz większej liczby krajowych gospodarek ponad ich granicami, dzięki rozszerzaniu oraz intensyfikowaniu wzajemnych powiązań (...), w wyniku czego powstaje ogólnoswiatowy system ekonomiczny o dużej współzależności i znaczących reperkusjach działań podejmowanych/toczących się nawet w odległych krajach.”¹⁶ Co prawda nie ma tutaj mowy o konwergencji systemowej, ale powyższe sformułowania mają taki wydźwięk. Czy może istnieć homogeniczny światowy system gospodarczy w którym jego subsystemy (krajowe systemy gospodarcze) byłyby zróżnicowane? Z pewnością nie jest to możliwe.

W wielu innych definicjach globalizacji nie ma wzmianki o kształtowaniu się nowego systemu gospodarczego. Jednak i z tych definicji można wyciągnąć podobny wniosek. Jeżeli dla większości autorów globalizacja to proces integrowania się coraz większej liczby krajów¹⁷, to z tego stwierdzenia również można wyciągnąć wniosek o możliwej unifikacji systemowej globalizujących się krajów. Do konwergencji systemowej prowadzi bowiem także integracja gospodarcza, zwłaszcza przy przechodzeniu na coraz wyższy jej szczebel (wspólny rynek, unia gospodarcza i walutowa). Ponadto nawet samo stwierdzenie, że globalizacja to proces poszerzania i pogłębiania współzależności między krajami sugeruje, że krajowe systemy gospodarcze będą podlegać tendencji do ujednolicania się. Tak więc z większości definicji globalizacji można wyciągnąć wniosek o możliwej konwergencji systemowej w wyniku rozwoju tego procesu.

Globalizacja powszechnie utożsamiana jest z liberalizacją przepływu towarów, usług i czynników wytwórczych między krajami. Globalizacja to wzrost swobody ich przepływu. Ten aspekt uwzględniany jest również w definicjach globalizacji.¹⁸ Liberalizacja traktowana jest jako główna cecha globalizacji¹⁹ czy warunek globalizacji.²⁰ Jak widać nie ma tutaj zgodności co do zależności między globalizacją a liberalizacją. Wydaje się, że istnieje między nimi sprzężenie zwrotne. Globalizacja przyczynia się do liberalizacji, ale z drugiej strony – liberalizacja ułatwia rozwój globalizacji. Globalizacja jest jednak kojarzona nie tylko z liberalizacją w wymianie międzynarodowej. Globalizacja to liberalizacja gospodarki w ogóle, to dążenie do przywrócenia wolnego rynku, ograniczenia ekonomicznej roli państwa. To również deregulacja i prywatyzacja. Globalizacja to – wobec powyższego – konwergencja systemowa w kierunku liberalnego modelu gospodarki, modelu wolnorynkowego. Dla E.Luttwaka jest to tzw. turbokapitalizm. To nowy kapitalizm, który różni się od ściśle kontrolowanego kapitalizmu, który kwitł od 1945 r. do lat 80. XX w. Turbokapitalizm oferuje każdemu krajowi na świecie taki sam model i zbiór zasad, ignorując wszelkie różnice społeczne, kulturowe i temperamentu.²¹ Ten uniwersalny kapitalizm, nazwany również

¹⁴ Global Politics, (red.) A.McGrew, Polity Press, Cambridge 1992, s.28. Podają za: S.Flejterski, P.T.Wahl, op.cit., s.18.

¹⁵ Problemy i kontrowersje wokół globalizacji, (red.) E.Okoń-Horodyńska, AE Katowice, Katowice 2003, s.12.

¹⁶ A.Zorska, op.cit., s. 20.

¹⁷ Ten aspekt występuje również w cytowanej wcześniej definicji A.Zorskiej.

¹⁸ M.in. w definicji G.W.Kołodki, który pisze: „Globalizacja to historyczny proces liberalizacji i integracji dotychczas funkcjonujących w pewnej mierze w odosobnieniu rynków towarów, kapitału i siły roboczej w jeden rynek światowy”. Zob. G.W.Kołodko, Globalizacja a odrabianie zaległości rozwojowych w: Globalizacja, marginalizacja, rozwój, op.cit., s. 27. Zob. także: W.Szymański, Globalizacja. Wyzwania i zagrożenia, Difin, Warszawa 2002, s.15 i inni.

¹⁹ S.Flejterski, P.T.Wahl, op.cit., s. 23.

²⁰ W.Szymański, op.cit., s.17.

²¹ E.Luttwak, Turbokapitalizm. Zwycięzcy i przegrani światowej gospodarki, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2000, s.42.

kapitalizmem milenijnym²², to kierunek w jakim zmierza współczesny świat.

Problem konwergencji systemowej pojawia się również przy analizie głównych podmiotów sprawczych globalizacji, jej głównych autorów. W tym względzie istnieje zgodność. Dla większości badaczy globalizacji są to korporacje transnarodowe (KTN) oraz organizacje międzynarodowe, wśród których najczęściej wymienia się: Światową Organizację Handlu (WTO), Bank Światowy i Międzynarodowy Fundusz Walutowy²³. Warto dodać, że w coraz większym stopniu wypierają one państwo narodowe, którego rola maleje. W tym kontekście widmo konwergencji systemowej wydaje się być coraz bardziej realne.

Pozycja ekonomiczna KTN jest coraz większa. Przychody największej KTN w 2003 r. (Wal-Mart Stores) wynosiły prawie 220 mld USD, a kolejnych dziesięciu przekroczyły 100 mld USD (Exxon Mobil, General Motors, BP, Ford Motor, Royal Dutch Shell, General Electric, Toyota Motor, Citigroup, Mitsubishi i Mitsui).²⁴ Często porównuje się ich wielkość z potęgą państw. W rankingu największych państw (PNB) i KTN (przychody) w pierwszej setce znajduje się 51 państw i 49 KTN. Tylko w pierwszej dwudziestce nie znalazła się żadna KTN. Znajdująca się na 21 miejscu Wal-Mart Stores ma przychody porównywalne z PNB Szwecji (20 miejsce) i Austrii (22 miejsce). Aż 4 korporacje mają wyższe przychody w porównaniu z PNB Polski (30 miejsce), która nieznacznie wyprzedziła piątą na liście światową korporację – Ford Motor. Z kolei PNB najbogatszego państwa – Stanów Zjednoczonych – jest 44 razy większy od przychodów najbogatszej KTN oraz 6,4 razy większy od przychodów 10 największych KTN na świecie.²⁵

KTN działające globalnie, posiadające filie w kilkudziesięciu krajach są bez wątpienia podmiotami opowiadającymi się za ujednoczeniem warunków prowadzenia działalności gospodarczej we wszystkich krajach, a więc konwergencją systemową. Opowiadają się również za modelem liberalnym. Wzrost roli KTN w gospodarce światowej to z pewnością mocny argument na rzecz konwergencji krajowych systemów gospodarczych.

Stanowisko organizacji międzynarodowych, chociaż z innych względów, jest podobne. W coraz większym stopniu zastępują państwo w pełnieniu swoich funkcji ekonomicznych. Polityka ekonomiczna przenoszona jest ze szczebla narodowego na ponadnarodowy (organizacji międzynarodowych). Najbardziej jest to widoczne na przykładzie polityki handlowej, w przypadku której WTO stało się jej głównym podmiotem. Globalizacja przyczynia się więc do ograniczenia suwerenności państw narodowych. W tej kwestii nie ma jednolitych poglądów. Jeżeli jednak uznamy tezę o obumieraniu ekonomicznej roli państwa za chociażby częściowo prawdziwą, to z pewnością jest to kolejny ważny argument na rzecz konwergencji systemowej w wyniku globalizacji.

3. Globalizacja a system gospodarczy – argumenty na rzecz różnorodności

Z istoty globalizacji mogą również wynikać argumenty na rzecz zróżnicowania krajowych systemów gospodarczych. Nie jest to pogląd dominujący, ale nie można go pominąć. Pogląd ten bierze się z przeświadczenia, że globalizacja nie ma charakteru globalnego. To co nazywamy globalizacją nie musi wcale występować na przeważającym obszarze globu. Globalizacja – zdaniem wielu – objęła bowiem tylko część świata. Najczęściej, autorzy głoszący ten pogląd, są zdania, że globalizacja dotyczy tylko krajów tzw. Triady.²⁶ Tworzą ją trzy obszary, a mianowicie: Europa Zachodnia, Ameryka Północna i

²² Zob. W.R.Mead, Dzieci Thatcher i Reagana, Wprost, 27 marca 2005.

²³ Zdaniem J.E.Stiglitz są to 3 najważniejsze instytucje, które sprawują rządy nad globalizacją. Zob. J.E.Stiglitz, Globalizacja, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s.27.

²⁴ www.fortune.com

²⁵ Obliczenia własne na podstawie www.forbes.com

²⁶ K.Ohmae, Triada Power, The Free Press, New York 1985.

część Azji Południowo-Wschodniej. W sumie obejmuje ona 23% powierzchni świata i tylko 15% jej ludności.²⁷ Globalizacja w pełni funkcjonuje jedynie na tym obszarze, a w pozostałych regionach jedynie w ograniczonym zakresie bądź w ogóle.

Jeżeli tak jest to konwergencja systemowa może występować tylko w części krajów. Ich liczba jest zdecydowanie mniejsza w porównaniu z liczbą krajów pozostających poza procesami globalizacji. Można więc mówić o konwergencji systemowej jedynie w krajach wysoko rozwiniętych, które posiadają wiele wspólnych cech (wysoki poziom PKB per capita, wysoki udział usług w wytworzonym PKB i w zatrudnieniu, duży udział gałęzi high-tech w przemyśle przetwórczym itd.).

W tym miejscu należałoby dodać, że globalizacja – zdaniem antyglobalistów, a także jej umiarkowanych zwolenników – prowadzi do wielu negatywnych zjawisk, w tym pogłębienia różnic w dochodach i posiadanym majątku. Dochodzi do polaryzacji świata, coraz bardziej widoczne są dwa bieguny – bogactwa i nędzy. Ponownie dochodzi do podziału na centra i peryferie. Tak więc globalizacja, która prowadzi do nowej stratyfikacji, nie może równocześnie doprowadzić do konwergencji systemowej.

Podobne poglądy – może jeszcze w większym stopniu – są głoszone przez socjologów. Tam również panuje przekonanie, że globalizacja prowadzi do zróżnicowania świata, jego polaryzacji, ma charakter lokalny, z jej dobrodziejstw korzysta wąska grupa państw i jej społeczeństwa. Z. Bauman pisze: „Immanentną częścią procesu globalizacji jest postępująca segregacja przestrzenna, separacja oraz wykluczenie.”²⁸ Globalizacja prowadzi więc – z jednej strony – do ujednoczenia, ale również – z drugiej strony – do zdywersyfikowania światowego systemu. Globalizacja jest zarówno procesem konwergencji jak i polaryzacji świata.²⁹

4. Globalizacja a system gospodarczy w praktyce

Jaka jest rzeczywistość? Czy w praktyce mamy do czynienia z tendencją do konwergencji czy do zróżnicowania krajowych systemów gospodarczych na skutek globalizacji? W niniejszym artykule nie ma miejsca na szczegółową analizę krajowych systemów gospodarczych, która pokazałaby w jakim kierunku zmierza świat. Na podstawie przeprowadzonych badań możemy jednak stwierdzić, że mamy do czynienia i z jednym, i z drugim.

Jeżeli chodzi o konwergencję systemową to jej przejawem są: prywatyzacja, deregulacja, liberalizacja, ograniczenie zakresu sfery redystrybucji itp. Występowały one w ostatnich latach prawie we wszystkich krajach świata. Powyższe zjawiska świadczą nie tylko o tym, że unifikacja systemowa ma miejsce. Pokazują również w jakim kierunku idzie świat, a mianowicie, że jest to marsz w stronę modelu neoliberalnego. Maleje znaczenie innych teoretycznych modeli systemów gospodarczych, które wydają się być mniej atrakcyjne. Systemy gospodarcze ewoluują i biorą coraz więcej z modelu liberalnego. Kraje opowiadające się przez wiele lat za modelem państwa dobrobytu, modelem społecznej gospodarki czy tzw. „trzecią drogą” jeżeli nie zrezygnowały z tych koncepcji to – w praktyce – znacznie je zmodyfikowały wprowadzając elementy modelu liberalnego.³⁰

To wszystko nie oznacza braku różnorodności w krajowych systemach

²⁷ Zob. S.Flejterski, P.T.Wahl, op.cit., s.22. W tym miejscu warto dodać, że różnych opracowaniach liczba krajów Triady różni się. Wątpliwości dotyczą jednak wąskiej grupy krajów, co nie powinno mieć większego wpływu na wynik obliczeń.

²⁸ Z.Bauman, op.cit., s. 7.

²⁹ Problemy i kontrowersje wokół globalizacji, op.cit., s.18-19.

³⁰ Szerzej zob. System gospodarki rynkowej. Pozaeuropejskie modele gospodarcze, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 2001 oraz System gospodarczy Unii Europejskiej a pozaeuropejskie modele gospodarcze, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 2002.

gospodarczych. Wzrost znaczenia czynników uniwersalnych nie oznacza zaniku czynników specyficznych (narodowych) mających wpływ na krajowy system gospodarczy. Takie czynniki jak historia, tradycja, religia itd., a więc czynniki społeczno-kulturowe, ciągle odgrywają istotną rolę, a czasami ich znaczenie nawet rośnie. W tym miejscu możemy podać kilka przykładów:

- Europa (kraje Unii Europejskiej) broni swoich wartości i nie chce modelu amerykańskiego, chociaż ten jest najlepszym odzwierciedleniem modelu liberalnego (a w tym kierunku również zmierza Europa). Tłumaczy to specyficznymi uwarunkowaniami społeczno-kulturowymi. Tendencja do ujednociania krajowych systemów gospodarczych ma tam miejsce, ale wynika to z innych przyczyn.³¹
- Upadek systemu gospodarki centralnie planowanej w Europie Środkowowschodniej pokazał, że poszczególne kraje nie muszą podążać w tym samym kierunku. Pokazuje to zróżnicowanie systemowe dawnych krajów socjalistycznych, zwłaszcza na obszarze byłego ZSRR. Nowe kraje (dawne republiki ZSRR) wybrały różnorodne rozwiązania systemowe, a zadecydowały o tym specyficzne czynniki społeczno-kulturowe. Tylko w ten sposób da się wyjaśnić zróżnicowany przebieg transformacji systemowej w tych krajach i jej efekty. Globalizacja (konwergencja systemowa) nie miała tutaj żadnego znaczenia.³²
- Jeszcze większym fenomenem są z pewnością Chiny. Nie ulega wątpliwości, że proces globalizacji objął również i ten kraj. Świadczy o tym szerokie otwarcie na świat. Gwałtownie rozwija się tam handel zagraniczny, a produkty chińskie zalewają cały świat. Z drugiej strony rośnie wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych lokowanych w tym kraju. Uczestnictwo w procesie globalizacji nie oznacza jednak akceptacji dominującego modelu gospodarki rynkowej. Chiny budują własny model – autorytarny (nie demokratyczny) system gospodarki rynkowej. Tendencja do konwergencji systemowej nie objęła więc największego państwa w którym żyje 20% ludności świata.
- Poza globalizacją i jej wpływem na konwergencję systemową pozostaje także wiele krajów islamskich pragnących stworzyć własny model gospodarczy w oderwaniu od dominujących tendencji występujących w gospodarce światowej. Koncepcja ta mieści się w ramach szeroko rozumianej idei pax islamica.

5. Podsumowanie

Reasumując można powiedzieć, że globalizacja wpływa na unifikację krajowych systemów gospodarczych. Jest to jednak działanie powolne, które może mieć większy wpływ w długim okresie. W krótkim okresie ten wpływ nie zawsze jest widoczny. Czasami nawet obserwujemy zjawisko odwrotne, a więc dywersyfikację krajowych systemów gospodarczych. Konwergencja jest bardziej widoczna w wybranych regionach gospodarki światowej, jej subsystemach. W największym stopniu w krajach UE, ale jest to raczej wynik integracji gospodarczej (wysoki szczebel jej rozwoju), a nie globalizacji. Upodobnienie krajowych systemów gospodarczych ma również miejsce w innych regionach świata gdzie często mamy do czynienia ze wzorowaniem się na liderze (np. kraje Azji Południowo-Wschodniej). Jest to jednak ciągle zbliżanie się, zmniejszanie różnic systemowych, a nie

³¹ Zob. Europejska integracja gospodarcza – w kierunku jednolitego systemu gospodarczego, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 1999.

³² Szerzej zob. Systemy gospodarcze krajów Europy Środkowowschodniej, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 2003 oraz Systemy gospodarcze krajów byłego ZSRR, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 2004.

pełna konwergencja systemowa.

SPIS LITERATURY:

1. Bauman Z., Globalizacja, PIW, Warszawa 2000.
2. Budnikowski A., Globalizacja a integracja, SGH, Warszawa 2000.
3. Europejska integracja gospodarcza – w kierunku jednolitego systemu gospodarczego, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 1999.
4. Flejterski S., Wahl P.T., Ekonomia globalna. Synteza, Difin, Warszawa 2003.
5. Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania, (red.) B.Liberska, PWE, Warszawa 2002.
6. Granice konkurencji, Grupa Lizbońska, Poltext, Warszawa 1996.
7. Kołodko G.W., Globalizacja a odrabianie zaległości rozwojowych w: Globalizacja, marginalizacja, rozwój, (red.) G.W.Kołodko, Wydawnictwo WSZiP im. L.Koźmińskiego, Warszawa 2003.
8. Kowalik T., Systemowa różnorodność w warunkach globalizacji i integracji w: Globalizacja, marginalizacja, rozwój, (red.) G.W.Kołodko, Wydawnictwo WSZiP im. L.Koźmińskiego, Warszawa 2003.
9. Luttwak E., Turbokapitalizm. Zwycięzcy i przegrani światowej gospodarki, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2000.
10. Mead W.R., Dzieci Thatcher i Reagana, Wprost, 27 marca 2005.
11. Ohmae K., The Borderless Word. Power and Strategy In the Interlinked Economy, Harper Perennial, New York 1991.
12. Ohmae K., Triada Power, The Free Press, New York 1985.
13. Problemy i kontrowersje wokół globalizacji, (red.) E.Okoń-Horodyńska, AE Katowice, Katowice 2003.
14. Stiglitz J.E., Globalizacja, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
15. System gospodarczy Unii Europejskiej a pozaeuropejskie modele gospodarcze, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 2002.
16. System gospodarki rynkowej. Pozaeuropejskie modele gospodarcze, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 2001.
17. Systemy gospodarcze krajów byłego ZSRR, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 2004.
18. Systemy gospodarcze krajów Europy Środkowowschodniej, (red.) S.Swadźba, AE Katowice, Katowice 2003.
19. Szymański W., Globalizacja. Wyzwania i zagrożenia, Difin, Warszawa 2002.
20. www.forbes.com
21. www.fortune.com
22. Zorska A., Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.